

Jak radzić sobie z agresją elektroniczną młodych ludzi?

Założenia, wybrane wyniki i podjęte działania w projekcie Daphne III – „Cyberbullying wśród młodzieży: badania i interwencja w sześciu krajach europejskich”

Nowe media stały się istotnym elementem życia społecznego. Są tak powszechnie używane, że trudno wyobrazić sobie życie bez nich. Cyberprzestrzeń jest dla współczesnej młodzieży miejscem, w którym „spotyka” się ze znajomymi i spędza wolny czas. Jednak obok wielu korzyści wynikających z korzystania z nowoczesnych technologii komunikacyjnych występują również pewne zagrożenia – począwszy od wirusów komputerowych, poprzez dostęp do niewłaściwych treści, po agresję elektroniczną, ze szczególnym uwzględnieniem cyberbullyingu, który jest jej najbardziej niebezpieczną odmianą.

Nowe media, rozumiane w tym artykule przede wszystkim jako internet, stały się istotnym elementem życia społecznego nie tylko młodych ludzi. Są tak powszechnie używane, że trudno czasem wyobrazić sobie życie bez nich. Cyberprzestrzeń jest dla współczesnej młodzieży miejscem, w którym „spotyka” się ze znajomymi, uprawia swoje hobby, rozwija zainteresowania czy po prostu spędza wolny czas. Jednak obok wielu korzyści wynikających z korzystania z nowoczesnych technologii komunikacyjnych występują również pewne zagrożenia – począwszy od wirusów komputerowych, poprzez dostęp do niewłaściwych treści, po agresję elektroniczną, ze szczególnym uwzględnieniem cyberbullyingu, który jest jej najbardziej niebezpieczną odmianą.

Nadrzędne wobec cyberbullyingu jest pojęcie agresji elektronicznej, które definiowane jest przez Jacka Pyżalskiego (2009) jako wszelkie akty agresji, których narzędnem

realizacji są tzw. nowe media, czyli głównie telefon komórkowy i internet.

Pyżalski (2011, 2012) wyróżnił kilka rodzajów agresji elektronicznej wyodrębnionych ze względu na typ ofiary: agresję elektroniczną wobec pokrzywdzonych (osób słabszych od sprawcy, które nie potrafią się obronić, np. osób uzależnionych, upośledzonych umysłowo), agresję elektroniczną wobec celebrytów (np. aktorów, piosenkarzy), wobec nieznajomych (osób, których sprawca nie zna ani offline, ani online), agresję elektroniczną uprzedzeniową (agresja ta nie dotyczy konkretnej jednostki, ale odnosi się do pewnych grup reprezentujących określone poglądy, narodowość, orientację seksualną itp.) oraz cyberbullying, czy inaczej mobbing elektroniczny. Ten ostatni interpretowany jest niekiedy jako elektroniczna odmiana tradycyjnego bullyingu szkolnego (Knol, Pyżalski 2011). Szczególne niebezpie-

czeństwo bullyingu i cyberbullyingu polega na tym, że w odróżnieniu od niektórych pojedynczych wrogich zachowań, jest realizowane jako celowe (intencja skrzywdzenia) i systematyczne (powtarzalność) agresywne działanie przez jednostkę lub grupę posiadającą pewną przewagę nad ofiarą (nierównowaga sił), która nie potrafi się obronić (Olweus 1993). Ponadto w przypadku tego zjawiska sprawca i ofiara należą do tej samej grupy rówieśniczej.

Specyfika agresji elektronicznej związana jest z cechami materiałów zamieszczanych w sieci. Należą do nich:

- trwałość, która oznacza, że treści publikowane w internecie zostają tam praktycznie na zawsze i nawet usunięcie pierwotnie zamieszczonego zdjęcia czy filmu nie gwarantuje, że materiał ten rzeczywiście całkowicie zniknął z sieci;

Zajęcia dla uczniów przygotowane przez Klub Sofa

- kopiowalność (związana z trwałością), która oznacza, że np. dane zdjęcie czy film mogło już zostać skopiowane i przesłane kolejnym osobom;
- wyszukiwalność – internet daje ponadto możliwość wyszukiwania określonych treści, ułatwiając w ten sposób dostęp do nich, a ich odbiorcami może być nieskończona liczba trudnych do zidentyfikowania osób – niewidzialna publiczność (za: Danah Boyd 2008).

Charakterystyka projektu

Mając na uwadze fakt, że komunikacja zapośredniczona stała się ważnym elementem naszego życia, a nowe media mogą być niekiedy wykorzystywane jako narzędzie służące do krzywdzenia innych, narodził się pomysł zrealizowania projektu dotyczącego problemu cyberbullyingu. Projekt zatytułowany „Cyberbullying wśród młodzieży: badania i interwencja w sześciu krajach europejskich” (JLS/2008/CFP/DAP/2008-1 „Cyberbullying in adolescence. Investigation and intervention in six European Countries” 04.2010-03.2012) odbywa się w ramach trzeciej edycji unijnego Programu Daphne:

http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/programme/daphne-programme/index_en.htm.

Jego podstawą są wyniki badań zrealizowanych podczas projektu „Daphne II – Badania na temat form agresji rówieśniczej wśród młodzieży: nowe instrumenty i strategie profilaktyki”. Obecny projekt stanowi poszerzenie europejskiej współpracy i polega na wymianie narzędzi badawczych oraz strategii działań profilaktycznych i interwencyjnych. Projekt ten jest realizowany we Włoszech, Niemczech, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Grecji oraz Polsce. Polskim uczestnikiem projektu jest Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi. W skład zespołu badawczego kierowanego przez dra Jacka Pyżalskiego, a od lutego 2012 przez dra Piotra Plichtę, weszli ponadto Kamila Knol i Sebastian Ciszewski.

Idea powstania samego programu Daphne narodziła się w kwietniu 1997 roku, podczas spotkania w Brukseli, na którym został poruszony problem handlu dziećmi i ich wykorzystywania seksualnego. Spotkanie, w którym wzięli udział przedstawiciele organizacji pozarządowych, Parlamentu Europejskiego oraz organów ścigania było m.in. reakcją na odnalezienie w 1996 roku ciała zaginionych w Belgii dziewczynek. Europa zadała sobie pytanie, co można zrobić, by skuteczniej chronić dzieci. Z tego powodu, jeszcze w tym samym roku w Sztokholmie, odbył się Pierwszy Światowy Kongres Przeciwko Seksualnemu Wykorzystywaniu

Dzieci, podczas którego przyjęto deklarację oraz plan określający dalsze, możliwe do podjęcia działania. W konsekwencji doprowadziło to do zapoczątkowania tak zwanej Inicjatywy Daphne, która rozpoczęła się w maju 1997 roku. Projekty realizowane w ramach tej inicjatywy dotyczą szeroko pojętego bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, również ich bezpieczeństwa w sieci, co znajduje swoje odzwierciedlenie w opisywanym projekcie (Komisja Europejska 2005).

Założenia badawcze i wybrane wyniki

Działania podjęte w Polsce miały następującą kolejność: konstrukcja narzędzia badawczego do badania agresji elektronicznej i innych czynników z nią związanych, dobór szkół, w których miały być przeprowadzone badania kwestionariuszowe, pierwsze badanie, interwencja, czyli działania profilaktyczne w wybranych szkołach, i na koniec powtórne badanie uczniów tym samym narzędziem. Ogólnie, w dwóch etapach naszego projektu zostało przebadanych 1018 respondentów (13–15-latków) uczących się w siedmiu gimnazjach z województwa łódzkiego. Szkoły, które brały udział w badaniu, miały zróżnicowany charakter, zarówno pod względem wielkości, lokalizacji (2 z Łodzi, 3 z małych miast i 2 ze wsi), jak i doświad-

Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011

Warszawa: [Główny Urząd Statystyczny, 2011](#)

Przedstawiamy Państwu opracowanie na temat oświaty i wychowania – publikację wydaną corocznie przez Główny Urząd Statystyczny w serii: Informacje i opracowania statystyczne.

► czeń związanych z występowaniem zjawiska agresji elektronicznej i podejmowanych prób radzenia sobie z nim.

Oprócz badania kwestii wspólnych dla wszystkich uczestników projektu, takich jak rozpowszechnienie cyberbullyingu (agresji elektronicznej), bullyingu tradycyjnego i klimatu społecznego panującego w szkołach, polski zespół zdecydował się eksplorować inne ważne czynniki mające znaczenie dla korzystania młodzieży z nowych mediów, wśród których znalazły się:

1. Poszukiwanie pomocy w trudnych sytuacjach, zarówno w tradycyjny sposób (np. u rodziców, wizyta u specjalisty), jak i poprzez nowe media (np. szukanie informacji na forach internetowych).
2. Pozytywne sposoby korzystania z internetu (rozumiane zasadniczo jako tworzenie treści internetowych, np. prowadzenie strony internetowej lub dokonywanie wpisów na swoim blogu).
3. Przekonania normatywne dotyczące korzystania z nowych mediów (co powinno być dozwolone, a co zabronione, które z tych zachowań badani zrealizowali).
4. Doświadczenie reakcji ze strony innych użytkowników sieci na własne zachowanie online (np. zablokowanie konta, ostrzeżenie od moderatora).

5. Tradycyjne ryzykowne zachowania (np. palenie papierosów, używanie alkoholu).

Najczęściej realizowanymi przejawami agresji elektronicznej wśród badanych osób było „wyzywanie się” podczas grania w gry online (np. Tibia, World of Warcraft), wysyłanie obraźliwych wiadomości tekstowych poprzez komunikatory internetowe lub telefony komórkowe oraz wykluczenie (usunięcie) z grona znajomych w społecznościach internetowych. Około 30% badanych uczniów przyznało się do przynajmniej jednego zachowania agresywnego z użyciem telefonu komórkowego bądź komputera (w ciągu dwóch miesięcy poprzedzających badanie). Nieco więcej, bo ok. 35% z nich, doświadczyło czyjegoś nieprzyjemnego dla siebie zachowania zrealizowanego przy użyciu nowych mediów. Zdecydowana większość tych zdarzeń miała charakter jednorazowy. Młodzi ludzie zapytani o to, kto był sprawcą najbardziej nieprzyjemnej dla nich sytuacji, najczęściej nie potrafili wskazać osoby, przez którą zostali zaatakowani. Na drugim miejscu znaleźli się koledzy i koleżanki ze szkoły.

Za sprawcę bądź ofiarę cyberbullyingu w tych badaniach zostawała uznawana osoba, która odpowiednio zrealizowała bądź doświadczała wrogich zachowań przynaj-

mniej 1–2 razy w miesiącu. Dzięki wykorzystaniu takich kryteriów okazało się, że wśród respondentów rozpowszechnienie sprawstwa wyniosło 16,8%, a problem bycia ofiarą dotyczył 18,9% badanych. Nie odnotowano istotnych statystycznie relacji między sprawstwem agresji elektronicznej a miejscem zamieszkania, jak również poziomem wykształcenia rodziców. Z kolei dziewczęta w porównaniu z chłopcami okazały się istotnie mniej zaangażowane we wrogie działania z użyciem telefonów komórkowych i internetu. Analiza materiału badawczego pokazała silne związki między tradycyjnymi czynnikami ryzyka, jak np. zaangażowanie w agresję rówieśniczą i picie alkoholu. Badania wykazały ponadto, że młodzież gimnazjalna jest dość konserwatywna w poszukiwaniu wsparcia w trudnych dla siebie sytuacjach, ponieważ najczęściej (niemal 60% badanych w ciągu sześciu miesięcy poprzedzających badanie) są to bliskie osoby z rodziny. Na kolejnym miejscu (41,7%) znaleźli się przyjaciele, ale bardzo zbliżony wynik (39,2%) odnotowano dla poszukiwania pomocy na forach internetowych wśród nieznanym sobie osób z podobnymi problemami. Prawie 80% badanych potwierdziło, że akceptuje różne internetowe regulaminy bez ich wcześniejszego czytania. Innym niepokojącym sygnałem uzasadniającym szersze podejmowanie tematyki wychowania w „cyfrowych czasach”

Projekt „Cyberbullying wśród młodzieży: badania i interwencja w sześciu krajach europejskich” – założenia i realizacja

(Daphne III ILS/2008/CFP/DAP/2008-1 „Cyberbullying in adolescence: investigation and intervention in six European Countries” 04.2010–03.2012)

Janek Pyzabik, Piotr Piłkita, Kamila Krol

[Prezentacja multimedialna](#) Projekt „Cyberbullying wśród młodzieży: badania i interwencja w sześciu krajach europejskich – założenia i realizacja”

▶ jest to, że tylko 35% uczniów potwierdziło uczestnictwo w zajęciach dotyczących bezpiecznego korzystania z sieci w roku szkolnym, w czasie którego badanie zostało przeprowadzone.

Wierzmy, że jedną z najbardziej efektywnych dróg realizacji działań profilaktycznych w obszarze dysfunkcyjnych zachowań online jest zachęcanie do pozytywnego korzystania z sieci (tzw. profilaktyka pozytywna), podczas gdy wiele szkół ogranicza swoją ofertę profilaktyczną do zakazów. Istotne wsparcie dla przyjętej przez nas koncepcji interwencji znaleźliśmy w wynikach dotyczących pozytywnego zaangażowania młodzieży. Okazało się, że 36% respondentów prowadzi lub prowadziło swój blog, a 51% z nich umieszcza w sieci produkty własnej aktywności twórczej, takie jak rysunki, zdjęcia, wiersze itp. Co więcej, analiza statystyczna pokazała, że im bardziej młodzi ludzie byli zaangażowani w kreatywne działania, tym rzadziej stawali się sprawcami agresji elektronicznej.

Mimo że zbliżone do wyników innych badań, nasze rezultaty muszą być traktowane z pewną ostrożnością i nie mogą stanowić podstawy do daleko posuniętych uogólnień, ponieważ dobór próby miał charakter niereprezentatywny (szkoły, w których prowadzone były badania, zostały dobrane celowo).

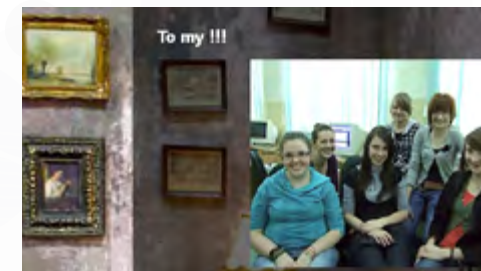
Pozytywna profilaktyka dysfunkcyjnych zachowań w sieci

Działania profilaktyczne i interwencyjne przeprowadzone zostały w trzech wybranych szkołach, które były objęte badaniem. Jak już wcześniej wspomniano, różniły się one od siebie doświadczeniami związanymi z występowaniem zjawiska agresji elektronicznej i podejmowanymi próbami radzenia sobie z nim.

Pierwsza szkoła – placówka wielkowiejska (220 uczniów). Doszło w niej do incydentu, który można scharakteryzować jako cyberbullying i podjęte zostały działania mające na celu poradzenie sobie z tą sytuacją – dostarczające ofierze wsparcia i zmierzające do wyciągnięcia konsekwencji wobec sprawcy. W drugiej szkole znajdującej się w małym mieście (350 uczniów) nauczyciele nie odnotowali przypadków cyberbullyingu wśród uczniów, jednak podjęli już działania o charakterze profilaktycznym, by zapobiec występowaniu tego typu incydentów. W tym celu nauczyciele opracowali m.in. Szkolny Program Profilaktyki „Bezpieczny komputer” (Michalak i in. 2006/2007), który jest elementem składowym programu profilaktycznego „Szkoła bez przemocy”. Trzecia szkoła biorąca udział w projekcie reprezentuje środowisko wiejskie (40 uczniów). Nauczyciele tej placówki nie odnotowali przypadków cy-

berbullyingu, jednocześnie nie podejmowali działań profilaktycznych.

W związku z tym, że szkoły różniły się między sobą podejściem do problemu, doświadczeniami w zakresie występowania incydentów związanych z tego typu aktami agresji oraz stosunkiem nauczycieli i dyrekcji do problemu cyberbullyingu, polskie działania interwencyjne zapoczątkowane zostały przez proces badania i analizy potrzeb nauczycieli i uczniów w odniesieniu do tego zjawiska. Miało to w konsekwencji umożliwić opracowanie jak najlepszej strategii dostosowanej do potrzeb i możliwości danej szkoły – po to, by podejmowane działania były jak najbardziej skuteczne. Ideą, która przyświecała polskim działaniom było ukierunkowanie ich przede wszystkim na profilaktykę pozytywną, którą najogólniej można opisać jako zespół działań mających na celu promowanie pozytywnych, konstruktywnych działań zamiast redukcji i piętnowania tych o charakterze negatywnym, destruktywnym (Ostaszewski 2006; Pyżalski 2011). Projektując działania realizowane w ramach profilaktyki i interwencji podejmowanej w projekcie, w głównej mierze odwoływano się do zaproponowanej przez Pyżalskiego (2010) klasyfikacji działań, które mogą zostać wdrożone w szkole i przyczynić się do ograniczenia zjawiska mobbingu elektronicznego wśród uczniów.

Przykładowa strona bloga jednego z uczniów

▶ Należą do nich:

1. Działania na rzecz pozytywnego wykorzystania nowych technologii komunikacyjnych w dydaktyce i szeroko rozumianej komunikacji w środowiskach edukacyjnych. Proponuje się tu wprowadzanie do zajęć szkolnych takich zadań, które byłyby realizowane za pomocą nowoczesnych technologii komunikacyjnych, np. wykonywanie telefonem komórkowym filmów/zdjęć, które związane byłyby z tematem danej lekcji. Kolejną propozycją dla tego typu działań jest stworzenie młodym ludziom możliwości wcielenia się w rolę nauczyciela, który dostarczyłby dorosłym wiedzy na temat korzystania z nowych mediów. W ramach interwencji realizowanej w projekcie Daphne zorganizowane zostały warsztaty dotyczące tworzenia fotobloga. Zadaniem uczniów było wymyślenie tematu, a następnie wykonanie związanych z nim fotografii. W następnej kolejności uczniowie wspólnie z prowadzącym uczyli się jak stworzyć blog i zamieszczać w nim zdjęcia. Warto podkreślić, że uczniowie biorący udział w zajęciach byli zaskoczeni możliwością wykorzystania swoich telefonów komórkowych na lekcjach, czego zwykle nauczyciele im zabraniają, a przez to byli bardziej zaciekawieni i zaangażowani w wykonywanie poleceń.

2. Zajęcia nastawione na wiedzę o specyfice nowych mediów oraz bezpieczeństwo korzystania z nich. W tym przypadku Pyżalski proponuje dwa rodzaje zajęć. Pierwsze ukierunkowane są na omówienie zagrożeń związanych z korzystaniem z nowych mediów. Szczególnie ważne jest zwrócenie uwagi na to, by takie zajęcia nie zawierały instrukcji podpowiadającej młodym ludziom sposoby krzywdzenia innych. Drugie natomiast, mogą mieć na celu promowanie refleksyjnego i odpowiedzialnego korzystania z internetu i telefonów komórkowych oraz skupiać się na edukacji w zakresie specyfiki komunikacji online, jak również formalnych i nieformalnych zasad obowiązujących w sieci.

Do współpracy w tego typu zajęciach profilaktycznych w ramach prowadzonej interwencji zaprosiliśmy Klub SoFA (Society of Anticyberbullying) działający przy SLO w Zgierzu. Jest to grupa licealistów prowadząca pod kierunkiem nauczycieli warsztaty i szkolenia dla młodzieży i dorosłych. W tym przypadku, aby wykorzystać korzyści płynące z tzw. *peer-to-peer education*, zajęcia takie prowadzone były dla uczniów, a ich celem było zaprezentowanie charakterystyki komunikacji za pośrednictwem i jej skutków, jak również dostarczenie młodym ludziom informacji

o tym, co można zrobić, by uchronić się przed tego typu agresją oraz jakie działania może podjąć uczeń, będąc świadkiem lub ofiarą cyberbullyingu.

3. Współpraca z rodzicami uczniów. Badania pokazują, że tylko niewielka grupa młodych ludzi, którzy stali się ofiarami cyberbullyingu, decyduje się poinformować o incydencie rodziców (Wojtasik 2009), a jako powody wymieniane są m.in. obawa przed ograniczeniem dostępu do internetu czy przekonanie, że rodzice i tak nie będą potrafili pomóc (Pyżalski 2011). W związku z tym autor proponuje zainicjowanie działań, które powinny obejmować profesjonalną edukację rodziców dotyczącą społecznych aspektów korzystania z nowoczesnych technologii komunikacyjnych – po to, by przybliżyć im specyfikę komunikacji online i budować rzetelną wiedzę mówiącą nie tylko o zagrożeniach, lecz także możliwościach płynących z korzystania z nowych mediów. W projekcie podjęte zostały również działania na rzecz edukacji i kształtowania współpracy między nauczycielami a rodzicami, którzy uczestniczyli w warsztatach podejmujących tę problematykę. Uczestnicy warsztatu dowiedzieli się czym jest agresja elektroniczna i cyberbullying, jakie jest rozpowszechnienie tego zjawiska wśród młodzieży oraz jakie

Lekcja języka angielskiego na temat nowych mediów i specyfiki komunikacji online

▶ mogą być przyczyny oraz skutki zarówno dla ofiar, jak i sprawców czy świadków tego rodzaju agresji. Jednak przede wszystkim skupiono się na tym, by rzetelnie wyjaśnić czym są nowe media, czym charakteryzuje się komunikacja online i w jaki sposób cechy te przekładają się na zachowania podejmowane w sieci oraz jaka powinna być rola dorosłych w zapewnieniu bezpieczeństwa i kształtowaniu w młodych ludziach umiejętności odpowiedzialnego i refleksyjnego korzystania z nowych mediów.

4. Rozwiązania techniczne. Cyberbullying jest nierozdzielnie związany z korzystaniem z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych dlatego rozwiązań w zakresie profilaktyki można poszukiwać również w tym obszarze. Jednym z najprostszych i chyba najbardziej znanych rozwiązań może być instalowanie na komputerach programów filtrujących określone treści czy też blokujących dostęp do niewłaściwych stron internetowych. Innym rozwiązaniem jest ustalenie zasad korzystania z komputera i internetu na terenie szkoły i w domu. Jednak należy pamiętać o tym, że ograniczanie profilaktyki jedynie do wykorzystywania środków technicznych może być niewystarczająco skuteczne, jeśli nie będą temu towarzyszyć odpowiednie działania edukacyjne.

5. Uwzględnienie problematyki agresji elektronicznej w dokumentach, procedurach szkolnych oraz znajomość przepisów prawa w tym zakresie. Chodzi tu m.in. o przeanalizowanie obowiązujących w szkole statutów i regulaminów oraz uwzględnienie w nich kwestii agresji elektronicznej i cyberbullyingu. W szczególności w dokumentach tych powinny zostać zawarte kwestie:

- podejmowanych przez szkołę działań mających na celu zapobieganie tego typu przemocy,
- interwencji w sytuacji, gdy do agresji już dojdzie,
- konsekwencji, które będą wyciągane wobec sprawców.

Dokumenty te powinny obowiązywać nie tylko uczniów, lecz także nauczycieli i cały personel szkoły.

Podsumowanie

Wyniki pracy w ramach naszego projektu mogą służyć pomocą osobom zawodowo związanym z nauczaniem i wychowaniem młodych ludzi, przede wszystkim nauczycielom, w zrozumieniu funkcjonowania młodych ludzi w środowisku nowych mediów. Obecność mediów w tym środowisku niesie ze sobą wiele możliwości, ale rów-

nież zagrożeń. Z naszego doświadczenia wynika, że pedagodzy często przeceniają tę „ciemną” stronę aktywności młodzieży (badania dra Pyżalskiego pokazują, że nauczyciele są bardziej pesymistyczni niż reszta społeczeństwa w ocenie wpływu nowych mediów na życie społeczne), podczas gdy z badań prezentowanego tu projektu wynika m.in., że zdecydowana mniejszość młodych ludzi podejmuje wrogie zachowania względem innych w świecie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Przeceniecie zagrożeń i niedostrzeżenie pozytywnych stron zaangażowania młodzieży w cyberaktywność jest elementem „błędnego koła” – dorośli często nie rozumieją znaczenia nowych mediów dla młodych ludzi, są sceptyczni, czasem przestraszeni. To powoduje, że poznają tzw. środowisko wirtualne coraz mniej, często korzystając w jego ocenie ze stereotypów (np. internet ogłupia, wszyscy młodzi ludzie siedzą bez przerwy w sieci itp.). W wydatnym stopniu może to pogorszyć kontakt z uczniami oraz pogłębić, naturalne do pewnego stopnia, „cyfrowe rozwarstwienie” między młodszym a starszym pokoleniem.

Jedno z takich uproszczeń dotyczy czasu korzystania z internetu przez młodzież. Jakkolwiek ważna jest ta kwestia, nie powinniśmy tracić z pola widzenia innych ważnych

Cyberbullying

Jacek Pyżalski

Kraków: *Ofcyna Wydawnicza Impuls*, 2012

[...] Książka jest merytorycznie znakomita, nowatorska, a przedstawione w niej wyniki własnych badań potwierdzają wdrażanie przez autora najwyższych standardów metodologii badań empirycznych. Przez najbliższe lata kolejne pokolenia badaczy będą się do nich odwoływać, gdyż nie da się pominąć tej książki w dalszych studiach nad przemocą wśród młodzieży i udziałem nowych narzędzi komunikacyjnych. Niewątpliwie wpłynie ona także na potrzebę konstruowania nowych teorii socjalizacji i wychowania, a jeśli tak się stanie, to będzie najwyższej rangi wkładem Jacka Pyżalskiego w pedagogikę ponowoczesnej doby. Tę publikację nie tylko warto, można, ale należy jak najszybciej przeczytać, jeśli chce się dostrzec to, co naprawdę młodzież wyczynia w wirtualnej przestrzeni, usiłując zarazem wpłynąć na tę rzeczywistość.[...] z recenzji prof. Bogusława Śliwerskiego

▶ pytań, np. jak jest wykorzystywany czas spędzany w sieci. Jakościowo czym innym są np. trzy godziny dziennie spędzone na umieszczaniu swojej twórczości, komunikowaniu się z innymi czy pogłębianiu zainteresowań, niż ten sam czas przeznaczony na bierną „konsumpcję” czy dysfunkcyjne korzystanie z możliwości nowych mediów. Proponujemy rozumiejące przyglądanie się

fenomenowi korzystania z nowych mediów przez młodych ludzi pozwalające na ocenę co w związku z tym jest nowego w zachowaniu młodzieży, a co jedynie „starym winem w nowej butelce”. Nowe media są nie tylko narzędziem realizowania agresji elektronicznej, ale przede wszystkim środowiskiem socjalizacji młodych ludzi. Kolejnym wyzwaniem dla pedagogów będzie więc, obok dy-

daktycznego wykorzystywania nowych mediów w pracy z młodzieżą, również, a może przede wszystkim, poszukiwanie sposobów na wychowywanie w erze cyfrowej.

**Kamila Knol
Piotr Plichta
Jacek Pyżalski**

Bibliografia:

Boyd D., (2008), *Why Youth Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life*, [w:] Buckingham D. (red.), *Youth, Identity, and Digital Media*, The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning. Cambridge, MA: The MIT Press. s. 119–142. Pobrano 21.02.2012 r.: <http://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/dmal.9780262524834.119> | Knol K., Pyżalski J., (2011), *Mobbing elektroniczny: analiza rozwiązań profilaktycznych i interwencyjnych*, „Dziecko krzywdzone, Teoria. Badania. Praktyka”, nr 1(34), s. 68–82. | Michalak E., Wójcik K., Rzesiewski J., Pecyna J., (2006/2007), *Szkolny Program Profilaktyki „Bezpieczny komputer”*. Pobrano dn. 1.02.2012 r. http://www.gimkol1.edu.pl/Publikacje/bezp_komp.pdf | Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa (2005), *Historia Daphne 1997–2003, Europa przeciw przemocy wobec dzieci i kobiet, Wspólnoty Europejskie, Włochy*. Pobrano dn. 15.11.2010 r.: http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/files/others/daphne_experience/daphne_experience_pl.pdf | Olweus D., (1993), za: Pyżalski J., (2009), *Agresja elektroniczna dzieci i młodzieży – różne wymiary zjawiska*. „Dziecko krzywdzone, Teoria. Badania. Praktyka”, nr 1(26), s. 12–27. | Plichta P., (2010), *Korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych przez młodzież z niepełnosprawnością intelektualną* [w:] Melosik Z., Śliwerski B.(red.), *Pedagogika alternatywna w XXI wieku*, Kraków: Impuls. | Pyżalski J., (2009), *Agresja elektroniczna dzieci i młodzieży – różne wymiary zjawiska*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka” Nr 1(26), Cyberprzemoc. | Pyżalski J., (2010), *Agresja elektroniczna i cyberbullying – stary dom z nową fasadą? Nowe technologie komunikacyjne w życiu młodzieży*, [w:] Pyżalski J., Roland E. (red.), *Bullying a specjalne potrzeby edukacyjne*, Łódź: Wyższa Szkoła Pedagogiczna/Centrum Badań Behawioralnych Uniwersytetu Stavanger. | Pyżalski J., (2011), *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Sopot: GWP. | Pyżalski J., (2012), *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe zachowania ryzykowne młodzieży*, Kraków: Impuls.

Projekt „Cyberbullying wśród młodzieży:
badania i interwencja w sześciu krajach
europejskich” – założenia i realizacja

(Daphne III JLS/2008/CFP/DAP/2008-1 „Cyberbullying in
adolescence. Investigation and intervention in six European
Countries” 04.2010–03.2012)

Jacek Pyżalski, Piotr Plichta, Kamila Knol

